

ARBEIDSRETTEN

DOM

Avsagt: 9. september 2021

Saksnr.: 18/2020

Lnr.: AR-2021-27

Dommere: Tron Løkken Sundet
Eli Mette Jarbo
Georg Fredrik Rieber-Mohn
Tor-Arne Solbakken
Kim Nordlie
Unni Rasmussen
Randi Johanne Løvland

Saken gjelder: Forståelsen av Teateroverenskomsten § 5.2.1.1 og
anvendelsen av kompensasjonstillegg etter Statens
reiseregulativ

LO Stat, med Fagforbundet

Advokat Anne-Lise H. Rolland

mot

1. Arbeidsgiverforeningen Spekter
2. Nationalteatret AS
3. Beavvváš Sámi Našunálateáhter

Advokat Tarjei Thorkildsen
Rettslig medhjelper:
Advokatfullmektig Hannah Osberg
Andresen

DOM

- (1) Saken gjelder spørsmål om Teateroverenskomsten § 5.2.1.1 gir rett til kompensasjonstillegg etter Statens reiseregulativ ved turnévirkosomhet utenlands, i tillegg til ulempetillegg etter Teateroverenskomsten § 5.2.5.2.
- (2) **Sakens tariffrettslige ramme**
- (3) Mellom Arbeidsgiverforeningen Spekter (Spekter) og LO Stat gjelder Hovedavtale for perioden 2020–2022. De samme parter er bundet av Teateroverenskomsten 2020–2022. Overenskomsten består av en A-del som forhandles mellom de sentrale partene, mens avtalens B-del forhandles lokalt. B-delen i Teateroverenskomsten er gjort gjeldende for 21 institusjoner som er angitt i overenskomsten, herunder Nationaltheatret AS og Beavivváš Sámi Našunálateáhter (heretter Det Samiske Nasjonalteateret). Overenskomsten kapittel 5 har bestemmelser om reise og turné. Paragraf 5.2 inneholder turnébestemmelser, og lyder:

«5.2.1 Generelle bestemmelser

I spesielle tilfeller kan andre ordninger fastsettes ved lokale særavtaler. Slike avtaler skal være tidsbegrensede.

5.2.1.1 Statens reiseregulativ

Statens reiseregulativ gjelder for området.

For reiser utenfor riket og for reiser av særlig art, kan teatret lokalt inngå avtale med de ansattes organisasjoner om annen godtgjøring enn bestemt i reiseregulativet og om særlige regler for beregningen.

5.2.1.2 Sammenheng med andre paragrafer i avtaleverket

Følgende paragrafer utgår under turné og erstattes av de etterfølgende bestemmelsene i denne paragraf, hvis det ikke er gjort spesielle henvisninger i denne paragrafs underpunkter:

- § 3.1 med unntak av §§ 3.1.6 andre ledd
- § 3.3 med unntak av § 3.3.8
- § 3.5.10

§ 4.3 – velferdspremisjoner – gjelder også under turné, men permisjonsdager skal så langt det er mulig uttas uten at det er til hinder for turnéens gjennomføring. Reiser hjem/tilbake på grunn av velferdspremisjoner dekkes av arbeidstakeren.

5.2.1.3 Turnéplikt

Ansatte ved teateret har 30 dager i sesongen (1.8 – 31.7) plikt til å delta i de turnéer teateret måtte sende ut. Ansatte som i følge arbeidsavtalen har turnéplikt utover dette, kompenseres med et fast plikttillegg (se 5.2.5.1).

Den enkelte ansatte kan for hver sesong reservere seg mot turnédeltagelse ut over 120 turnédager.

Gravide kvinner fritas for turnéplikt.

5.2.1.4 Turnéfri

En ansatt med mer enn 240 turnédager med overnatting innenfor en periode på 3 år har rett til en turnéfri periode på 6 måneder. Andre ordninger kan avtales lokalt.»

- (4) Teateroverenskomsten § 5.2.5 regulerer godtgjøringer for reiser og turnévirksomhet, og punkt 5.2.5.2 lyder:

«5.2.5.2 Ulempetillegg:

Dette er godtgjørelse for ulempen knyttet til

- å være vekke fra hjemmet
- reiser og medgått reisetid
- uregelmessig arbeidstid på skiftende arbeidssteder

Tilleggene er pr dag:

- dag 1-30 kr. 600
- dag 31-60 kr. 625
- dag 61-90 kr. 650
- dag 91-120 kr. 750
- dag 121- kr. 825»

- (5) Den foreliggende saken gjelder tvister som oppsto i 2016–2017, det vil si i tariffperioden 2016–2018. Avtalebestemmelsene er likelydende i avtalene som er gjeldende i dag, og det vises i hovedsak til disse. Tvisten gjelder punkt 5.2.1.1 og henvisningen til statens reiseregulativ og forholdet til punkt 5.2.5.2 om ulempetillegg. Statens reiseregulativ består av to særavtaler, en for reiser innenlands og en for reiser utenlands. I særavtale om dekning av utgifter til reise og kost utenfor Norge (2021) § 12 står det:

«Det gis et kompensasjonstillegg på kr 548,- pr. døgn utover 12 timer.»

(6) **Tariffhistorikk**

- (7) Teateroverenskomsten har i lang tid hatt bestemmelser knyttet til ulemper ved reise og turné. Partene har blant annet vist til Teateroverenskomsten 1984–1986, hvor det i § 7 het følgende:

«For arbeid ved turnéer betales 25% tillegg til den ordinære tariffmessige lønn.

...

For arbeid i forbindelse med oppsøkende teatervirksomhet betales 25% tillegg til den ordinære tariffmessige lønn, samt godtgjørelse for arbeidet overtid ifølge oppgave.»

- (8) Overenskomsten har i hvert fall tilbake til 1991 vist til statens reiseregulativ. Ved tariffrevisjonen det året fikk man en felles tariffavtale for teatre og orkestre. Avtalen var felles for teatre og orkestre frem til 2002.
- (9) Etter et partssammensatt utvalgsarbeid på slutten av 1990-tallet, ble turnébestemmelsene endret. Den någjeldende bestemmelsen om ulempetillegg kom inn i Teateroverenskomsten ved tariffoppgjøret i 2000. Bestemmelsen er ikke blitt vesentlig endret utover en

oppjustering av satsene. Endringene ble ikke gjort gjeldende for orkestrene og Den Norske Opera, og Orkesteroverenskomsten fikk ikke tilsvarende bestemmelse om ulempetillegg.

- (10) I 2009 fikk statens reiseregulativ en ny bestemmelse om kompensasjonstillegg for utenlandsreiser, inntatt i særavtalen for reiser utenlands for statens regning § 10 (dagens § 12). Med unntak av satsen er bestemmelsen i hovedsak likelydende med gjeldende bestemmelse, som gjengitt over.

(11) **Nærmere om tvisteforløpet**

- (12) Ved Det Samiske Nasjonalteateret ble det ført forhandlinger mellom teateret og Fagforbundet Teater og Scene (FTTF) 7. april 2017:

«Partene drøftet følgende saker: Ansatte ved Beaivváš reiser jevnlig til utlandet med teatrets forestillinger. Uenigheten dreier seg om hvorvidt de ansatte har rett til å få utbetalt kompensasjonstillegg for reiser i utlandet jfr. § 12 i Særavtale om dekning av utgifter til reise og kost utenfor Norge.

Klubbens syn: I teateroverenskomstens § 5.2.1.1 står det: «Statens reiseregulativ gjelder for området. For reiser av særlig art, kan teatret lokalt inngå avtale med de ansattes organisasjoner om annen godtgjøring enn bestemt i reiseregulativet og om særlige regler for beregningen». I § 12 i Særavtale om dekning av utgifter til reise og kost utenfor Norge heter det at «Det tilstås et kompensasjonstillegg på kr 491,- pr. døgn utover 12 timer».

Ettersom det ikke er inngått avtale om annen godtgjøring (ref. overenskomstens § 5.2.1.1) mener vi at Statens reiseregulativ gjelder og at de ansatte ved Beaivváš har krav på utbetaling av kompensasjonstillegg for reiser i utlandet. FTTF krever også at teateret utbetaler kompensasjonstillegg for reiser i utlandet for de siste tre årene, jfr. Foreldelsesloven § 2.

Virksomhetens syn: Det vises til vedlagt epost fra teatersjef Rolf Degerlund til tillitsvalgt Bernt Morten Bongo 15.03.2017 der det fremgår at teatret oppfatter at kompensasjonstillegget i reiseregulativet i stor grad skal kompensere for de samme ulempene som ulempetillegget i teateroverenskomsten § 5.2.5.2. Teatersjef Rolf Degerlund nektet å underskrive protokollen.»

- (13) På Nationalteatret ble det ført forhandlinger mellom teateret og FTTF 19. oktober 2017. Spørsmålet ble tatt opp i forbindelse med drøftinger om gjestespillavtale for «Fortrolige samtaler». Av protokollen fremgår blant annet følgende:

«Partene drøftet følgende saker:

Gjestespillavtale for «Fortrolige samtaler». Partene har hatt to tidligere forhandlingsmøter hvor partene har forhandlet frem et utkast til avtale. I møtet 19.10.17 ble det tidlig klart at partene fortsatt er uenige i tolkningen av Teateroverenskomstens

§ 5.2.1.1 Statens reiseregulativ

Statens reiseregulativ gjelder for området.»

- (14) Partene hadde for øvrig samme syn på fortolkningsspørsmålet som på Det Samiske Nasjonalteateret.
- (15) Det ble ført forhandlinger mellom Spekter og LO Stat 7. januar 2020. Av protokollen fremgår blant annet følgende:

«Bakgrunn

Saken gjelder uenighet om hvorvidt ansatte ved Nationaltheatret og Beavvváš Sámi Našunálateáhter har rett til å få utbetalt kompensasjonstillegg for reiser i utlandet i henhold til § 12 i *Særavtale om dekning av utgifter til reise og kost utenfor Norge*. Det ble avholdt forhandlingsmøte mellom partene den 20. juni 2018, uten at det ble skrevet protokoll, jf. Hovedavtalen § 13.

...

Partenes synspunkter

LO Stat anførte:

Teateroverenskomsten § 5.2.1.1 første ledd skal tolkes slik at hele Statens reiseregulativ gjelder for virksomheter omfattet av teateroverenskomsten. § 5.2.1.1 andre ledd åpner for at det kan inngås avtale mellom lokale parter om annen godtgjøring enn bestemt i regulativet blant annet ved utenlandsreiser. Når teaterene reiser utenfor Norge uten å ha inngått avtale etter § 5.2.1.1 andre ledd, gjelder hele reiseregulativet. Dette inkluderer kompensasjonstillegget i *Særavtale om dekning av utgifter til reise kost utenfor Norge* § 12.

I disse sakene kan LO Stat ikke se at det er avtalt annen kompensasjon etter § 5.2.1.1 andre ledd enn statens reiseregulativ og mener derfor at Statens reiseregulativ gjøres gjeldende i sin helhet. Dermed plikter teatrene å utbetale kompensasjonstillegg for disse reisene i henhold til reiseregulativet.

Spekter anførte:

Kompensasjonstillegget ble i 2009 fremforhandlet i staten som en del av *Særavtale om dekning av utgifter til reise og kost utenfor Norge* § 12. Kompensasjonstillegget skal kompensere for fravær fra hjemmet og belastning ved reise, og utgjør pr. 01.01.2019 kr. 531 pr. døgn utover 12 timer.

Teateroverenskomsten forhandlet mellom Spekter og LO-forbundene har egne bestemmelser om slik godtgjørelse ved reise i § 5.2.5.2:

...

Bestemmelsene om ulempetillegget i teateroverenskomsten § 5.2.5.2 var allerede innført ved etableringen av kompensasjonstillegget i staten.

Utbetaling av både ulempetillegg etter teateroverenskomsten og kompensasjonstillegg etter reiseavtalen i staten vil dermed medføre en dobbeltkompensasjon, som verken er tilsiktet eller rimelig.

Det fremkommer klart av ordlyden i teateroverenskomsten at ulempetillegget skal dekke det samme som kompensasjonstillegget i staten (samme formål).

Ulempetillegget er konkretisert og tallfestet, og er grunnlag for å utelukke anvendelsen av kompensasjonstillegget i *Særavtalen om dekning av utgifter til reise og kost utenfor Norge* § 12.

Partene kom ikke til enighet.»

- (16) LO Stat tok ut stevning 10. juli 2020. Tilsvar ble inngitt 7. september 2020. Hovedforhandling ble avholdt 18. og 19. august 2021 i tråd med Folkehelseinstituttets retningslinjer for smittevern. Fire partsrepresentanter og seks vitner avga forklaring. En partsrepresentant og ett vitne forklarte seg via Arbeidsrettens digitale møterom.
- (17) **Partenes påstandsgrunnlag og påstander**
- (18) *Landsorganisasjonen i Norge* med Fagforbundet har i korte trekk anført:
- (19) Ansatte på Nationaltheatret og Beavvváš Sámi Našunálateáhter har krav på utbetaling av et kompensasjonstillegg etter gjeldende sats per døgn ved utenlandsreiser utover 12 timer, jf. Teateroverenskomsten § 5.2.1.1 og § 12 i særavtale om dekning av utgifter til reise og kost utenfor Norge. Overenskomsten fastsetter uten forbehold at statens reiseregulativ gjelder

for området. I samme bestemmelse er det åpnet for at partene lokalt kan inngå avtaler om annen godtgjøring og om særlig beregning.

- (20) Ordlyden i bestemmelsen er klar. Tariffavtalens systematikk gir ikke holdepunkter for å tolke ordlyden innskrenkende, jf. også ARD-2010-187. Det er ikke inngått særavtale om andre ordninger, slik Teateroverenskomsten åpner for, og det finnes i tariffpraksis flere eksempler på at særavtaler er inngått ved andre institusjoner. Ved en klar ordlyd og når bestemmelsen selv åpner for avvikende regulering, bør det utvises varsomhet med å fravike den naturlige språklige forståelsen av ordlyden, jf. ARD-2010-187 avsnitt 29.
- (21) Det er ingenting i veien for at Teateroverenskomsten selv kunne ha regulert at kompensasjonstillegget etter statens særavtale ikke skulle gjelde, på tilsvarende måte som Teateroverenskomsten § 5.2.1.2 regulerer at enkelte av overenskomstens øvrige bestemmelser utgår ved turné.
- (22) Tariffhistorikken viser at tvisten etter Teateroverenskomsten må vurderes på samme måte som i ARD-2010-187. Selv om det er forskjell i faktum, er det bare måten ulempetillegget utbetales på som er forskjellig. Frem til 2002 hadde teater- og orkesteroverenskomstene samme regulering av ulempe i forbindelse med turné. Etter at avtalen ble splittet opp ble ulempetillegget bakt inn i lønna for orkestrene, men hele tiden har formålet og funksjonen vært den samme. Argumentasjonen fra saksøkte i den foreliggende saken er identisk med argumentasjonen som ikke førte frem i 2010.
- (23) Det er ingenting i den foreliggende saken som tilsier at det var en felles partsforutsetning at kompensasjonstillegget ikke skulle utbetales for utenlandsreiser. I etterkant av dommen i 2010 hadde partene også en foranledning til å forhandle om endringer i Teateroverenskomsten, hvis det hadde vært et felles ønske. Krav fra Spekter om endringer i overenskomstens turnébestemmelser i forbindelse med tariffforhandlinger i 2016 og 2018 viser at det ble lagt til grunn at kompensasjonstillegget gjelder. Det Spekter ikke fikk oppnådd gjennom forhandlinger, prøver de å oppnå gjennom denne saken.
- (24) Partene har i praksis innrettet seg slik at retten til kompensasjonstillegg gjelder, hvis det ikke er avtalt noe annet. I april 2016 inngikk Nationalteatret og arbeidstakerorganisasjonene en særavtale om deltakelse i gjestespill til Warszawa, hvor man også forhandlet om kompensasjonstillegget. Tilsvarende skjedde i 2017 ved Det Samiske Nasjonalteateret. Ved Den Norske Opera & Ballett er det inngått særavtale om utbetaling av kompensasjonstillegget, samtidig som de har en særavtale som gir rett til et ulempetillegg i tråd med ordningen etter Teateroverenskomsten.

- (25) Ulempetillegget etter Teateroverenskomsten § 5.2.5.2 og kompensasjonstillegget etter Statens særavtale innebærer ikke dobbeltkompensasjon for samme ulempe. Tillegget etter overenskomsten er godtgjørelse for ulempen knyttet til å være borte fra hjemmet, for reiser og reisetid og uregelmessig arbeidstid på skiftende arbeidssteder. Kompensasjonstillegget etter statens særavtale var begrunnet i bortfallet av retten til å kreve ulegitimert nattillegg og var et kompromiss i forhandlingene om bortfall av nattillegget. Argumentasjonen fra NTL i ARD-2010-187 og uttalelsen fra LO Stat, som det er vist til i dommen avsnitt 34, ga ikke uttrykk for den reelle begrunnelsen.
- (26) LO Stat har ikke utvist passivitet i etterkant av Arbeidsrettens avgjørelse i 2010, som er relevant for tariff forståelsen. LO Stat er ikke inne i forhandlingene med virksomhetene, og Arbeidsrettens avgjørelse var ikke så godt kjent i bransjen. Fagforbundet har krevd kompensasjonstillegget fra 2015–2016. Det pågikk et partssamarbeid om turnébestemmelsene i flere omganger fra 2017 til 2019 for å forsøke å komme til enighet. Det var rimelig å avvente utfallet av denne prosessen før tolkningstvisten ble forfulgt videre. Det er ingen av partene som har ønsket å forsinke tvistebehandlingen.
- (27) Eventuelle negative konsekvenser av retten til kompensasjonstillegg vil kunne løses ved særavtaler. Hvis Arbeidsretten kommer til et annet resultat i saken her enn i ARD-2010-187, vil det føre til forskjellsbehandling mellom teatrene og orkestrene.
- (28) Det er nedlagt slik endret påstand:
- «1. Teateroverenskomstens B-del mellom LO Stat og Spekter § 5.2.1.1, skal forstås slik at ansatte omfattet av denne overenskomstens B-Del har krav på et kompensasjonstillegg etter gjeldende sats per døgn utover 12 timer ved utenlandsreiser i henhold til gjeldende Særavtale for reiser utenlands for statens regning, med mindre det er inngått en lokal avtale med de ansattes organisasjoner om annen godtgjørelse enn bestemt i regulativet eller om særlige regler for beregningen.**
- 2. Nationaltheatret AS og Beaivváš Sámi Našunálateáhter er tariffrettslig forpliktet til å etterbetale kompensasjonstillegg i samsvar med påstand nr. 1 til de berørte ansatte.»**
- (29) *Arbeidsgiverforeningen Spekter, Nationaltheatret AS og Beaivváš Sámi Našunálateáhter* har i korte trekk anført:
- (30) Ulempetillegget etter Teateroverenskomsten og kompensasjonstillegget etter statens særavtale er godtgjøring for samme ulempe. Spørsmålet i saken er om de ansatte ved teatrene som er omfattet av Teateroverenskomsten har krav på dobbeltkompensasjon.
- (31) Det er ikke tilstrekkelig for å løse saken å vise til overenskomstens henvisning til statens reiseregulativ. Saken må løses ved en tolkning av Teateroverenskomsten som helhet. At det er bestemmelser om at overenskomsten kan fravikes ved lokal avtale, løser ikke

spørsmålet om hvordan overenskomsten er å forstå. Tolkningen må se hen til det nyanserte og komplekse samspillet mellom overenskomsten og reiseregulativet, jf. ARD-2010-187 avsnitt 28.

- (32) Henvisingen fra overenskomsten til statens reiseregulativ skal utfylle Teateroverenskomsten på områder som ikke er særskilt regulert, og dermed benytte anerkjente godtgjøringsformer der partene ikke har etablert egne løsninger i tariffforholdet. Da henvisningen ble tatt inn i overenskomsten, var det en henvisning til bestemmelser om utgiftsdekning. En bestemmelse om kompensasjon for ulempe ligger utenfor det tariffpartene kan ha ment skulle omfattes av henvisningen.
- (33) Flere bestemmelser i overenskomsten viser at det har vært partenes oppfatning at ikke alt fra reiseregulativet uten videre skal gjelde i avtaleforholdet, blant annet bestemmelser om kompensasjon for ulempen med reise på fridag og dekning av utgifter til reise til bolig. Det har aldri vært meningen, og heller ikke rimelig, at henvisningen til statens reiseregulativ skal gi grunnlag for dobbeltkompensasjon for forhold som er særskilt regulert i Teateroverenskomsten. Statens reiseregulativ bygger selv på grunnprinsippet om at samme utgift ikke skal godtgjøres flere ganger.
- (34) Ulempen med å være på reise borte fra hjemmet og belastningen med turné er blitt kompensert i Teateroverenskomsten i lang tid og representerer en selvstendig løsning. Formen på ulempegodtgjøringen ble endret etter utvalgsarbeid i 2000 og består nå av to elementer: tillegg for turnéplikt og ulempetillegg. Kompensasjonstillegget i statens reiseregulativ kompenserer for den samme ulempen, jf. ARD-2010-187 avsnitt 34. Det samme er lagt til grunn i arbeidsgivers kommentarer til kompensasjonsbestemmelsen i statens særavtale.
- (35) Praksis ved teatrene underbygger de saksøktes syn. Det er ingen teatre som følger Teateroverenskomsten som har betalt kompensasjonstillegg. Spørsmålet har først kommet mange år etter avgjørelsen i ARD-2010-187. Praksis ved andre institusjoner og etter andre overenskomster har ikke betydning. ARD-2010-187 taler ikke for saksøkers tolkning. Dommen gjelder et annet tariffområde og det er vesentlig ulikhet i saksforholdet. Det har også gått svært lang tid etter at dommen ble avsagt før spørsmålet ble tatt opp for teatrene. Det gikk fire år fra uenighet ble konstatert til det ble tatt ut stevning for Arbeidsretten. Det tyder på at partene har forutsatt at resultatet ikke kunne legges til grunn for Teateroverenskomsten.

- (36) Dobbelkompensasjon har ikke vært tilsiktet og vil føre til ulikebehandling av ansatte og få svært negative konsekvenser for teatrenes mulighet til å gjennomføre turnévirkosmhet i utlandet.
- (37) At det gikk lang tid fra uenighet ble etablert til det ble tatt ut stevning for Arbeidsretten vil kunne gi grunnlag for passivitetsbetraktninger.
- (38) Det er nedlagt slik påstand:

«De saksøkte frifinnes.»

(39) **Arbeidsrettens merknader**

- (40) *Arbeidsretten* er kommet til at de saksøkte må gis medhold, og vil bemerke:
- (41) Spørsmålet er om Teateroverenskomsten § 5.2.1.1 skal forstås slik at de ansatte ved utenlandsreiser har krav både på kompensasjonstillegg etter særavtale om dekning av utgifter til reise og kost utenfor Norge § 12 og ulempetillegg etter Teateroverenskomsten.
- (42) Teateroverenskomsten § 5.2.1.1 bestemmer at «Statens reiseregulativ gjelder for området». Bestemmelsen har samme ordlyd som i overenskomsten for Stavanger Symfoniorkester, som ble behandlet i ARD-2010-187. I den avgjørelsen la Arbeidsretten til grunn at det etter ordlyden er det til enhver tid gjeldende reiseregulativ som får anvendelse. Det betyr at endringer i den reguleringen det vises til, som utgangspunkt også vil gjelde etter overenskomsten, jf. ARD-2010-187 avsnitt 28. Teateroverenskomstens henvisning til statens reiseregulativ har, på samme måte som overenskomsten for Stavanger symfoniorkester, ingen begrensninger i anvendelsen av dette.
- (43) Saksforholdet i dommen fra 2010 og i saken her er imidlertid ikke det samme. Sakene gjelder ulike overenskomstområder, og det er en vesentlig forskjell i tariffreguleringen av ulempetilleggene. Overenskomsten for Stavanger Symfoniorkester hadde ikke en slik bestemmelse om ulempetillegg som finnes i Teateroverenskomsten § 5.2.5.2.
- (44) Etter Teateroverenskomsten § 5.1 bokstav c) kan det inngås lokal særavtale «om annen godtgjørelse enn bestemt i regulativet og om særlige regler for beregningen». Det gjelder dermed et krav til uttrykkelig avtale dersom utgangspunktet etter ordlyden skal fravikes. I tillegg kommer selvsagt at Teateroverenskomsten selv kan inneholde særskilt regulering som kan gå foran reiseregulativets bestemmelser. Det finnes flere eksempler på at overenskomsten og reiseregulativet har overlappende bestemmelser, og hvor det må legges til grunn at det er overenskomstens bestemmelser som kommer til anvendelse. I saken er

det særlig vist til Teateroverenskomstens bestemmelser om kompensasjon for reisetid (§ 5.2.5.4) og dekning av utgifter til reise til og fra egen bolig (§ 5.2.5.5). Dette må forstås som at henvisningen til statens reiseregulativ skal tolkes som en utfyllingsbestemmelse, det vil si at bestemmelsene i reiseregulativet kommer til anvendelse hvis ikke noe annet følger av lokal særavtale eller av overenskomsten selv. På samme måte som i saken om Stavanger Symfoniorkester må det legges til grunn at det er et komplisert samspill mellom overenskomsten og reiseregulativet, jf. ARD-2010-187 avsnitt 28.

- (45) Det er lagt frem en rekke eksempler på lokale avtaler, både innenfor og utenfor Teateroverenskomstens virkeområde. Gjennom disse eksemplene og parts- og vitneforklaringer er det ikke fremkommet noe som tyder på at kompensasjonstillegget etter statens særavtale er blitt utbetalt innenfor Teateroverenskomstens virkeområde. Det finnes imidlertid eksempler på at det er presisert at det *ikke* skal betales. Det faktum at spørsmålet er blitt drøftet kan ikke ses som en erkjennelse fra de saksøktes side av at de ansatte har krav på kompensasjonstillegget. Eksempler på at kompensasjonstillegg er blitt gitt på andre overenskomstområder, som for eksempel ved Den Norske Opera & Ballett, kan ikke tillegges betydning.
- (46) Verken ved Det Samiske Nasjonalteateret eller Nationaltheatret er det gitt kompensasjonstillegg etter reiseregulativet. I drøftingene som har vært gjennomført og avtalene som har vært inngått, etter at krav om kompensasjonstillegg første gang ble reist av arbeidstakersiden i 2016–2017, har arbeidsgiversiden hele tiden gjort det klart at kompensasjonstillegget ikke vil bli gitt fordi de mener at det vil medføre dobbeltkompensasjon for samme ulempe.
- (47) Teateroverenskomsten § 5.2.5.2 har en konkret og presis regulering av et ulempetillegg. Spørsmålet er om kompensasjonstillegg etter reiseregulativet er et tillegg for samme ulempe, slik at § 5.2.5.2 er en særskilt regulering som utelukker bestemmelsen om kompensasjonstillegg i reiseregulativet.
- (48) Både saksøker og de saksøkte har vist til Arbeidsrettens avgjørelse i ARD-2010-187 til støtte for tolkningen. Avgjørelsen gjelder som omtalt over, overenskomsten for Stavanger Symfoniorkester, som har en likelydende henvisning til statens reiseregulativ. Overenskomsten for Stavanger Symfoniorkester hadde som nevnt, ikke en særskilt bestemmelse om ulempetillegg. Spekter anførte i saken at lønnsfastsettelsen inneholdt et tillegg for turnéplikt med samme formål og funksjon som kompensasjonstillegget, og at

utbetaling av kompensasjonstillegget dermed ville føre til dobbelt kompensasjon for samme ulempe. Dette førte ikke frem. Arbeidsretten uttalte i avsnitt 35:

«Det er for øvrig ikke klart hvilke overveielser som ligger til grunn for og hvilke tillegg som er inkludert i den generelle lønnsdannelsen ved fastsettelse av den alminnelige turnéplikten omfang. Etter flertallets vurdering, er de mer generelle vurderinger som er foretatt ved fastsettelse av de ansattes lønn, hvor det blant annet ses hen til turnéplikten, ikke tilstrekkelig til å legge til grunn at partene ved avtale har begrenset anvendelsen av reiseregulativet for utenlandsreiser. Det tillegg som legges inn i den generelle lønnen kan ikke tallfestes. Lønnstillegget er heller ikke konkretisert på samme måte som godtgjørelse for reisetid, hvor det er grunnlag for å utelukke anvendelsen av reiseregulativet § 10 nr. 1.»

- (49) Arbeidsretten la til grunn at det ikke var tilstrekkelige holdepunkter i tariffavtalens systematikk, herunder lønnsdannelsen for orkestermusikere, tariffhistorikken eller formålsbetraktninger til at bestemmelsen om kompensasjonstillegg ikke skulle få anvendelse.
- (50) Teateroverenskomsten har en klar regulering av ulempene ved turnévirkosomhet. Teateroverenskomsten har i lang tid hatt ulempetillegg for reise og turné i en eller annen form, se avsnitt 7 foran. Den någjeldende reguleringen kom inn i overenskomsten i 2000 etter forslag fra et partssammensatt utvalg. Bestemmelsen var ment å være en forenklet og mer presis regulering enn i tidligere bestemmelser og mer tilpasset teatrenes turnévirkosomhet. Tillegget skulle bestå av et fast tillegg for plikten til å reise på turné og et variabelt ulempetillegg. Ulempetillegget betales per dag på reise. Ulempetillegget ble ikke gjort gjeldende for orkestrene, heller ikke mens de fortsatt hadde felles overenskomst. Odd Langklopp, tidligere ansatt i Musikernes fellesorganisasjon, viste i sin vitneforklaring til at turnéaktiviteten er veldig forskjellig for orkestrene. Det normale er at hele orkesteret drar på turné, og at betaling for turnévirkosomhet derfor er innbakt i den ordinære lønna.
- (51) Overenskomsten § 5.2.5.2 angir uttrykkelig hva ulempetillegget dekker:
- «- å være vekke fra hjemmet**
 - reiser og medgått reisetid**
 - uregelmessig arbeidstid på skiftende arbeidssteder»**
- (52) Kompensasjonstillegget, som i dag følger av særavtale om dekning av utgifter til reise og kost utenfor Norge § 12, kom inn i statens reiseregulativ i forbindelse med tariffrevisjonen i 2009. Kompensasjonstillegget kom samtidig som adgangen til å benytte ulegitimert nattillegg ved utenlandsreiser falt bort. Ordlyden i bestemmelsen sier ikke noe om hva tillegget skal dekke.

(53) Nora Hagen, rådgiver i Fagforbundets forhandlingsavdeling, har forklart at bakgrunnen for kompensasjonstillegget var å kompensere for at fordelen med å kunne benytte såkalt ulegitimert nattillegg ved utenlandsreiser ble fjernet. Nora Hagen var ikke med i forhandlinger eller mekling i 2009. Det er ingen vitneforklaringer eller dokumentbevis som gir opplysninger fra selve forhandlingene i 2009 som kaster lys over partenes oppfatning av hva som var begrunnelsene for innføringen av kompensasjonstillegget i reiseregulativet. De tidsnære, offentlige uttalelsene fra partene umiddelbart etter at kompensasjonstillegget ble innført, gir imidlertid uttrykk for at formålet med tillegget er å kompensere for ulempen med å være på reise. I ARD-2010-187 avsnitt 34 er det vist til et rundskriv fra LO Stat fra 2009, hvor det uttales:

«Det er innført et nytt kompensasjonstillegg på kr. 400,- pr døgn, jf. § 10 nr. 2. Tillegget er en kompensasjon for belastningen ved å reise....»

(54) I saken anførte LO at begrunnelsen for kompensasjonstillegget «er å kompensere for det faktiske reisefraværet», jf. ARD-2010-187 avsnitt 20. At saksøker i vår sak hevder at dette ikke var den reelle begrunnelsen, kan ikke tillegges vekt.

(55) I senere tid har også staten gitt uttrykk for at kompensasjonstillegget er et ulempetillegg. På DFØs arbeidsgiverportal, hvor det gis råd og veiledning til arbeidsgivere i staten, opplyses det:

«På reiser utenlands gis det et kompensasjonstillegg som skal kompensere for fravær fra hjemmet.»

(56) Ut fra de begivenhetsnære bevis må det legges til grunn at partene i reiseregulativet var enige om at kompensasjonstillegget skulle anses som et ulempetillegg. Tillegget har ikke karakter av å være utgiftsdekning. Den nye bestemmelsen om dekning av utgifter for overnatting, som krever legitimering av utgifter som søkes dekket, er annerledes og mer treffsikker enn den tidligere bestemmelsen om ulegitimerte nattillegg. Partene var klar over at ordningen med dekning av ulegitimerte nattillegg kunne ha en merverdi for de reisende. Den ga mulighet for disse til å velge overnatting som kunne gi overskudd som ikke var ubetydelige. Det er likevel ikke gitt noen begrunnelse for innføring av kompensasjonstillegget som indikerer at det skulle være en kompensasjon for den tapte fordelen ved ordningen med ulegitimerte nattillegg. Tvertom har LO Stat forholdsvis kort tid etter at endringen var vedtatt, uttalt at kompensasjonstillegget er kompensasjon for ulempen ved å reise. Dette må være avgjørende for forholdet mellom Teateroverenskomstens ulempetillegg og reiseregulativets kompensasjonstillegg.

- (57) På denne bakgrunn gir overenskomsten og regulativet kompensasjon for samme ulempe. Systematikken i Teateroverenskomsten tilsier da at det er overenskomstens bestemmelse som må ha forrang. Det kan ikke ha betydning i denne sammenheng at kompensasjonstillegget bare kommer til anvendelse ved reiser utenlands. Ulempetillegget etter overenskomsten er ikke geografisk avgrenset og gjelder ved reiser og turné både innenlands og utenlands. Arbeidsretten kan vanskelig se at ulempen ved reiser utenlands for teatrene er vesentlig større enn for reiser innenlands.
- (58) Arbeidsretten er etter dette kommet til at de saksøkte må frifinnes for påstanden punkt 1. Det er dermed ikke grunnlag for å avsi dom i samsvar med påstanden punkt 2.
- (59) Dommen er enstemmig.

SLUTNING

Arbeidsgiverforeningen Spekter, Nationaltheatret AS og Beavvváš Sámi Našunálateáhter frifinnes.

Tron Løkken Sundet
(sign.)

Eli Mette Jarbo
(sign)

Georg Fredrik Rieber-Mohn
(sign)

Tor-Arne Solbakken
(sign)

Kim Nordlie
(sign.)

Unni Rasmussen
(sign.)

Randi Johanne Løvland
(sign.)

Rett utskrift bekrefte: